

بررسی رویکردهای تحقق امنیت عمومی از منظر سرمایه اجتماعی

علیرضا ترقی^۱

مجید جدی^۲

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۷/۰۳

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۸/۲۷

چکیده

امروزه تأمین و تحقق امنیت عمومی نیازمند رعایت پیچیدگی‌ها و عمق روابط در عرصه اجتماعی است. شبکه‌های به هم تنیده در حوزه اجتماعی مولد ظرفیت‌ها و قابلیت‌های زیادی است که در شرایط کنونی ضرورتاً باید از سوی متولیان و دست اندرکاران سیستم امنیتی کشور مورد توجه و تأکید قرار گیرد.

ولی با این فرض که امنیت عمومی مطلوب برآمده از جامعه‌ای با سرمایه اجتماعی مثبت است، امنیت عمومی رویکردی است ناظر بر سرمایه اجتماعی (شامل اعتماد، آگاهی و مشارکت مردمی)، که در پی ایجاد و حفظ نظم عمومی، کاهش وقوع جرم و حاکمیت قوانین و مقررات است. به عبارت دیگر، مفهوم سرمایه اجتماعی، یکی از مفاهیم مهم و کلیدی، به دلیل بهره‌مندی از رویکرد نرم افزارانه، به یکی از محورهای اصلی مطالعات و راهبردهای تأمین امنیت نرم در عرصه‌های کلان تبدیل شده و مورد نظر مسئولان امنیتی واقع شده است. این پژوهش، در تلاش است تا با بهره‌گیری از آرای نخبگان به راهبردهای مؤثری برای تأمین و تحقق امنیت عمومی از منظر به کارگیری سرمایه اجتماعی نائل آید. با بهره‌گیری از تکنیک همگرایی داده‌ها در حوزه یافته‌های تحقیق موضوع راهبردها و اولویت‌های آن دنبال و نتیجه نهایی پژوهش به دست آمده است.

واژه‌های کلیدی: سرمایه اجتماعی، امنیت عمومی، اعتماد، مشارکت، آگاهی، تدوین راهبرد.

^۱ - نویسنده مسئول و پژوهشگر ارشد مرکز مطالعات امنیت ملی

^۲ . استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه امام حسین(ع)

مقدمه

پس از آن که جهان غرب در پی یک دوره افراط و تعصبات کور در پیروی از آیین کلیسایی، در قرون هفدهم و هجدهم میلادی، دچار دین‌گریزی افراطی شد و نهضت روشنگری به‌وقوع پیوست؛ ناگزیر برای پر کردن خلأ معنوی به خلق و ایجاد فرمول‌ها و بسته‌های معرفتی خاص - البته غالباً با وجه زمینی و دنیوی همان آموزه‌های دینی و مذهبی - برای پیشبرد امور اجتماعی و سیاسی خود مبادرت ورزید؛ در این میان، جامعه‌شناسان و سیاست‌مداران غربی در راستای صحنه گردانی مردم جوامع خود و سایر مستعمرات، بسته‌های نرم‌افزاری تولیدی خویش را برای مهندسی اجتماعات هدف ایجاد کردند تا از این طریق سیاست‌های استثماری خود را دنبال کنند.

بسته مفهومی سرمایه اجتماعی که در دهه‌های نخست قرن بیستم برای توصیف و ترمیم نابسامانی‌های جامعه آمریکا به طور محدود تولید شد از جمله بسته‌های مفهومی است که در دهه‌های پس از جنگ جهانی دوم، با رویکردهای خاص، نظریه‌پردازی و با اهداف ویژه مطرح شد. یکی از رهیافت‌های سرمایه اجتماعی در شرایط کنونی در جوامع در حال توسعه، که ناشی از وابستگی نظری جامعه‌شناسان و روشنفکران این حوزه به مبانی غربی است. نگاه فراگیر و غالب به سرمایه اجتماعی نسبت به دین و ایدئولوژی است.

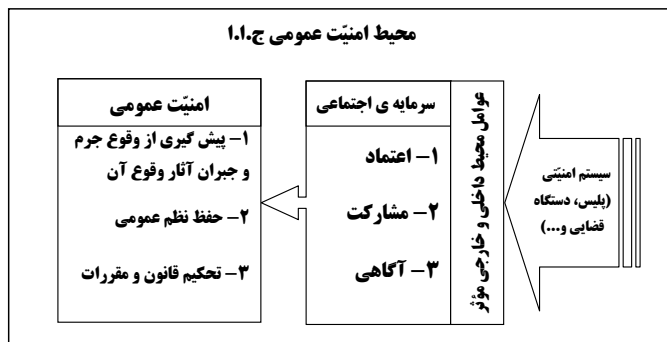
امروزه ترویج این رهیافت در مباحث علوم انسانی در کشورهای در حال توسعه، که نشئت گرفته از سیاست دیرین «دین‌زدایی» و «تفکیک حوزه دین از سیاست و اجتماع» است به ابزاری نوین در عرصه جنگ و نبرد نرم غرب علیه ملل مستقل، آزادی خواه و دین مدار بدل گشته است؛ بدون تردید، لازمه کاربرد سرمایه اجتماعی، مفهوم نسبتاً جدید در مسائل اجتماعی و امنیتی کشور ما، با در نظر گرفتن خاستگاه و پایگاه دینی و آن هم اسلام ناب محمدی (صل الله علیه و آله وسلم) میسرخواهد بود.

از این رو، در مقاله حاضر، مبتنی بر رهیافت موصوف، نقش سرمایه اجتماعی منتج از دین و آموزه‌های وحیانی در امنیت‌بخشی به حوزه عمومی جامعه مورد توجه قرار می‌گیرد و راهبردهای مطلوب در این چهارچوب ارائه شده است.

تبیین مسئله

در دکترین امنیتی نظام اسلامی ما، حضور و مشارکت فعال مردم در تأمین و تحقق حقوق مختلف امنیت از نقش و اهمیت بارزی برخوردار است. هر آن چه در تضعیف و کم‌اهمیت کردن این عامل

مؤثر باشد عنصری نامطلوب تلقی می‌شود و از این رو، سیستم‌های امنیتی به طور جدی و پیگیر، همواره درصدد هستند تا از طرق گوناگون نسبت به سالم نگهداشت و صیانت از این سرمایه مردمی اهتمام ورزند و تدبیر کنند. موفقیت نظام امنیتی در جلب هدفمند «اعتماد عمومی» و ارتقای مطلوب عنصر «آگاهی» به عنوان پیش شرط «مشارکت اجتماعی» به کاربرد صحیح و منطقی «سرمایه اجتماعی» وابسته است. در وجهی تخصیص یافته، سرمایه اجتماعی به مجموعه‌ای از سه عنصر «اعتماد»، «مشارکت» و «آگاهی» که در شبکه‌های ارتباطی میان خانواده، اقوام، نهادهای اجتماعی و ... برقرار است، اطلاق می‌شود. امروزه دستگاه‌ها و سیستم‌های تأمین امنیت عمومی در کشور اعم از سازمان پلیس و نیروهای انتظامی، واحدهای مختلف دستگاه قضایی و ... در پی تطور و ایجاد تغییرات و تحولات عصری، به این باور، نیاز و تجربه نائل شده‌اند که به دلیل پراکندگی مؤلفه‌های قدرت در جامعه، نمی‌توان به روال گذشته و صرفاً با اتکا به شیوه‌های پلیسی سخت، در تأمین امنیت عمومی (پیش‌گیری از وقوع جرائم، ایجاد و حفظ نظم عمومی و حاکمیت قوانین و مقررات) توفیق یافت. بر این اساس، رویکردهای نرم افزارانه قدرت و امنیت، عموماً همپای رویکردهای سخت افزارانه آن در حال رشد و توسعه است. اشتیاق و رغبت سیستم امنیتی در به کارگیری رویکردهای نرم افزارانه و اتخاذ انگاره‌های جدید در مباحث مطالعات امنیتی، به این پرسش و مسئله اصلی دامن می‌زند که نقش سرمایه اجتماعی با کدام راهبردها قابلیت تأمین امنیت عمومی کشور را خواهد داشت؟ بنابراین، مقاله حاضر بر آن است تا راهبردهای مؤثر در تأمین امنیت عمومی ج.ا.ا را از منظر سرمایه اجتماعی ارائه کند تا سیستم امنیتی با ارزیابی و تحلیل عوامل محیط داخلی و خارجی سیستم خود بتواند از سرمایه اجتماعی در تأمین امنیت عمومی استفاده کند.

ضرورت و اهمیت تحقیق

ضرورت‌های عقلی و نظری تأمین امنیت عمومی مؤثر و تأکيدات رهبر معظم انقلاب اسلامی در این خصوص از جمله فرمایشات معظم له در هفدهمین دوره دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی در مورخ ۱۳۸۶/۸/۱۶ مبنی بر این که «...ما به موازات پیشرفت‌های گوناگون علمی و سیاسی و اختراعات و عزت ملی که بحمدالله به برکت مواضع انقلاب، ملت ما به دست آورده - در سطح منطقه و در سطح جهانی - به احساس امنیت عمومی در جامعه نیازمندیم». از سوی دیگر، معطوف به اقتضانات تحولات عصر کنونی، تغییر در رویکردهای تحقق امنیت عمومی و انتقال نگرش سیستم امنیتی از رویکرد سخت به نرم و بهره‌گیری از مفهوم سرمایه اجتماعی در تأمین امنیت عمومی به امری مبرم و ضروری بدل گشته است.

تردیدی نیست که غفلت از موقعیت شناسی و عدم تبیین راهبردهای مقتضی در شرایط حاضر برای تحقق امنیت عمومی لطمات جدی و جبران ناپذیری در سطوح مختلف امنیتی کشور وارد خواهد کرد.

پیشینه تحقیق: طی بررسی‌ها مشخص شد که در منابع فارسی و لاتین پژوهش مستقلی که مستقیماً به موضوع مورد اشاره بپردازد، تا آنجا که محقق اطلاع دارد موجود نیست. ولی برخی تحقیقات که غیرمستقیم به تبیین ابعاد از مؤلفه‌های این مقاله تحقیقی می‌پردازد شناسایی و مورد مطالعه قرار گرفت که از جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- تحقیق دانیل لدرمن و همکاران: در مورد تأثیر برخی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر وقوع جرم.
- تحقیق رازنفیلد و همکاران: تأثیر سرمایه اجتماعی بر میزان قتل.
- تحقیق هال در بریتانیا: ارتباط سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی.
- تحقیق کریشنا و آپهوف: ارتباط سرمایه اجتماعی با عملکرد توسعه.

از این رو، بومی نبودن تحقیقات قبلی، بر محدودیت‌های پژوهشی تحقیق حاضر افزوده است.

هدف اصلی: هدف اصلی این تحقیق تدوین راهبردهای مؤثر در تبیین نقش سرمایه اجتماعی در تأمین امنیت عمومی جمهوری اسلامی ایران برای به کارگیری در سیستم‌های امنیتی و انتظامی است.

هدف‌های فرعی: الف- شناخت و احصای مؤلفه‌های سرمایه‌های اجتماعی مرتبط با امنیت عمومی. ب- شناخت و احصای مؤلفه‌های امنیت عمومی مرتبط با سرمایه اجتماعی.

پیشرفت این تحقیق مبتنی بر طرح سؤالات اصلی و فرعی است و فرضیه مشخصی برای آن تدوین نشده است. سؤالات تحقیق عبارت‌اند از:

سؤال اصلی: راهبردهای تأمین امنیت عمومی از منظر سرمایه اجتماعی چیست؟

سؤال فرعی: سرمایه اجتماعی چه نقشی در تأمین امنیت عمومی ج.ا.ا دارد؟

متغیرهای تحقیق: متغیرهای مستقل و وابسته در این تحقیق به ترتیب، سرمایه اجتماعی و امنیت عمومی است. نوع و روش تحقیق: نظر به ماهیت موضوع مورد بحث، نوع تحقیق حاضر کاربردی و توسعه‌ای و از نظر روش پیمایشی و زمینه‌یابی است.

روش‌ها و ابزارهای گردآوری اطلاعات

روش‌ها و ابزارهای گردآوری اطلاعات در این تحقیق رجوع به اسناد و مدارک علمی، کتب و نشریات تخصصی و الکترونیکی، روش پیمایشی با استفاده از ابزار مصاحبه با نخبگان علمی و اجرایی، پرسشنامه، جلسات هم‌اندیشی (روش طوفان مغزی) با صاحب نظران و فراتحلیل بوده است.

جامعه آماری و حجم نمونه تحقیق:

محیط پژوهش این تحقیق، به لحاظ جغرافیایی شهر تهران بوده و جامعه آماری آن، شامل استادان، کارشناسان، صاحب‌نظران و مسئولان شاغل در مناصب عالی و راهبردی امنیتی با مدارج دکتری یا دست‌کم کارشناسی ارشد است که در حوزه مباحث امنیت عمومی یا سرمایه اجتماعی از اطلاعات و تجارب کافی برخوردارند و یا سابقه تدریس در دانشگاهی دارند. این افراد عموماً کسانی هستند که سال‌ها در زمینه موضوع تحقیق در مؤسسات آموزش عالی، پژوهشکده‌ها و مؤسسات علمی تدریس کرده‌اند یا در مسئولیت‌های اجرایی کشور دارای تجارب عملی هستند یا در مراکز تصمیم‌گیری کلان کشور دارای مسئولیت هستند. نیروی انتظامی، اطلاعات، سپاه پاسداران، وزارت کشور و نمایندگان مجلس شورای اسلامی نهادها و دستگاه‌هایی بودند که در این تحقیق جامعه آماری را تشکیل می‌دهند. بر مبنای به کارگیری فرمول تعیین حجم نمونه، تعداد ۴۰ نفر از استادان، کارشناسان و مدیران این جامعه معین و سپس نسبت به تهیه فهرست افراد به تناسب هر دستگاه اقدام شد.

روش‌های تجزیه و تحلیل آماری:

پس از تهیه، توزیع و جمع آوری پرسش‌نامه‌ها و دریافت نظر نخبگان، به منظور پاسخ‌گویی هدفمند به سؤالات تحقیق، مقرر شد با انتخاب روش‌های آماری و استفاده از نرم افزار آمار (SPSS)، اطلاعات و داده‌های جمع آوری شده به داده‌های توصیفی و آماری تبدیل شود. روش تجزیه و تحلیل یافته‌های این تحقیق، روش کمی‌سازی یافته‌ها با بهره‌گیری از ابزار محاسبات نرم افزار Excel و استفاده از روش SWOT و ماتریس QSPM بوده است.

تعریف اصطلاحات و واژه‌ها:

سرمایه اجتماعی: بنا به تعریف جامعه‌شناختی، مجموعه‌ای از هنجارهای موجود در سیستم‌های اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای جامعه و پایین آمدن هزینه‌های تبادلات و ارتباطات می‌شود. در این مفهوم، سرمایه اجتماعی به مثابه مجموعه معینی از هنجارها یا ارزش‌های غیررسمی تعریف می‌شود که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میانشان مجاز است، در آن سهم هستند (فوکویاما، ۱۳۸۵: ۱۲-۱۱).

امنیت عمومی: عبارت است از «وضعیتی که در آن مناسبات اجتماعی بین افراد، نهادهای مدنی و بوروکراسی دولتی، از ظهور، توسعه و نهادینه شدن فسادهای مختلف صیانت شده و در نتیجه جامعه شاهد کاهش ضریب ناامنی افراد از ناحیه‌ی عملکرد سایر بازیگران درونی می‌باشد.» (افتخاری: ۱۳۸۴: ۲۷-۲۴). همچنین از منظر اداره کل اجتماعی ناجا، امنیت عمومی در حوزه استحضاطی پلیس قرار دارد که ناظر بر روابط، حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی افراد جامعه با یکدیگر، با گروه‌ها و سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی است (بهرام بیات و امیری: بی‌تا: ۳). به‌طور کلی امنیت عمومی در این مقاله، برگرفته موضوعات پیشگیری از وقوع جرم، نظم عمومی و حاکمیت قانون و مقررات در عرصه اجتماعی خواهد بود.

مروری بر مبانی نظری و ادبیات تحقیق

۱. سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی در بردارنده مفاهیمی همچون آگاهی، اعتماد، مشارکت و روابط متقابل افراد و گروه‌ها و ... به معنای مجموعه سرمایه‌هایی است که هر عضو جامعه از طریق شبکه‌های ارتباطی

مختلف چون خانواده، اقوام، دوستان، نهادهای اجتماعی و اقتصادی و آموزشی در اختیار یا به آن دسترسی دارد، که این سرمایه تسهیل کننده روابط اجتماعی و نحوه همزیستی افراد به سمت دستیابی به اهداف بر مبنای ارزش‌ها و معیارهای رایج مثبت در هر جامعه است و برای پیشبرد و بهبود عملکرد اقتصادی، اجتماعی و کیفیت کارکرد نهادهای جامعه، یک عامل ضروری به شمار می‌رود. با عنایت به ضرورت تحدید حوزه تحقیق، مولفه‌های اعتماد، مشارکت و آگاهی مهم‌ترین مولفه‌های سرمایه اجتماعی برای تحقیق برگزیده شد که در ادامه به طور جداگانه به آن‌ها پرداخته می‌شود:

اعتماد: سؤال محوری در بررسی سرمایه اجتماعی اینست که تا چه میزان به دیگران اعتماد دارید؟ این اعتماد نتیجه تعاملات اجتماعی موجود در گروه‌ها، انجمن‌ها و فعالیت‌های اجتماعی است. به‌خصوص اگر این اعتماد از حد فردی به سطح اجتماعی انتقال یابد، به عنوان یک سرمایه با ارزش تلقی می‌شود. این سرمایه موجب پایین آمدن سطح هزینه‌های تعاملات اجتماعی و اقتصادی و اقدامات مختلف می‌شود. اعتماد مردم به یکدیگر، مردم به حکومت و نهادهای اصلی جامعه، اعتماد نهادهای مذکور به یکدیگر و اعتماد حکومت و این نهادها به مردم، وجوه مختلف اعتماد اجتماعی را شکل می‌دهند. برای اعتماد مؤلفه‌های زیر را برشمرده‌اند: صداقت، شایستگی، ثبات قابلیت اعتماد، وفاداری و روراستی (کاووسی و طلوعی، ۱۳۸۶: ۱۵).

در واقع، **اعتماد** عبارت است از تمایل به خطرپذیری در بطن اجتماع بر اساس حس اعتماد به دیگران به این شکل که دیگران براساس انتظار ما پاسخ دهند و به روش‌های حمایتی دو جانبه عمل کنند یا دست‌کم نشان دهند که قصد آزاردهی ندارند. در این رابطه مؤلفه‌های مرتبط با اعتماد که می‌توانند از طریق پلیس بر افزایش امنیت عمومی و مؤلفه‌های این مفهوم مؤثر باشند عبارت است از:

الف- **صداقت و درست‌ی:** وجود صداقت و افزایش آن در سازمان پلیس این احساس را به وجود می‌آورد که مردم به پلیس اعتماد کنند و با صداقت به همکاری با آن سازمان برای کاهش جرائم و نا امنی‌ها کمک می‌کنند.

ب- **ثبات قابلیت اعتماد:** در صورتی که پلیس بتواند در شرایط مختلف به رفتار مناسب و قضاوت منطقی دست پیدا کند، قابلیت‌های آن افزایش می‌یابد و شایسته ارتباط‌گیری با مردم می‌شود. در این رابطه پلیس جامعه‌گرا در تعامل با مردم شکل می‌گیرد و از طریق مردم برای کاهش مشکلات

گام‌های اساسی را بر می‌دارد.

ج- **وفاداری:** سازمان پلیس، به‌منابۀ یک شبکه، مسئولیت پیش‌گیری و کنترل جرائم را به عهده دارد. اگر وفاداری، آبرو و حیثیت سازمانی خود را در وهلهٔ نخست حفظ کند، در مرحلهٔ بعد هم مرتبط با مجرمان و هم در ارتباط با قربانیان جرم می‌تواند این حس را منتقل کند، در نتیجه سطح تخلفات در سازمان پلیس کاهش می‌یابد.

د- **دینداری و خدا پرستی:** این دو عامل هم برای سازمان پلیس و هم برای مردم در طول زمان مؤثر است. اصولاً دینداری بزرگ‌ترین منبع امنیت‌بخش و موثرترین عامل خود کنترلی است.

مشارکت

«مشارکت» حضور فعالانۀ انسان‌ها در حیات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و به‌طور کلی تمامی ابعاد حیات را شامل می‌شود. مشارکت اجتماعی به آن دسته از فعالیتهای ارادی دلالت دارد که از طریق آن اعضای یک جامعه در امور مرحله، شهر و روستا، مستقیم یا غیرمستقیم در شکل دادن حیات اجتماعی مشارکت دارند (محسنی تبریزی، ۱۳۷۵: ۱۰۸).

شبکه‌های مشارکت مدنی یکی از اشکال ضروری سرمایهٔ اجتماعی هستند. اساساً مشارکت دارای شاخص‌های زیادی است که هر کدام به نوعی و در یک شعاع خاص امنیت عمومی جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهند. اما مؤلفه‌های مرتبط با حوزه‌های خاص که پلیس می‌تواند از طریق آن‌ها در تعامل با مردم و جامعه به امنیت عمومی کشور کمک کند دامنهٔ محدودتری نسبت به سایر مؤلفه‌ها دارد. در این رابطه می‌توان به برخی از مؤلفه‌های زیر اشاره کرد:

مشارکت سیاسی، مشارکت اجتماعی و فرهنگی، مشارکت اقتصادی، مشارکت دفاعی و مشارکت امنیتی.

مشارکت فرهنگی و اجتماعی مردم در تعامل با پلیس عبارت‌اند از:

۱. مشارکت در حفظ نظافت شهر از آلودگی.
۲. مشارکت در محدود کردن عرصه‌های جرم و جنایت.
۳. مشارکت در همیاری پلیس برای جلوگیری از تخلفات راهنمایی و رانندگی.
۴. مشارکت اجتماعی (ملی، شهری و محلی) در حوزه‌های ترافیک، جرم، اغتشاش، کلاهبرداری.

مشارکت محلی و شهری نیز که می‌تواند بر امنیت عمومی اثر مثبت گذارد عبارت است از:

- عضویت در بسیج مقاومت که پلیس در آن‌ها نیز فعالیت دارد.
- عضویت در انجمن‌های اولیا و مربیان، هیئت‌های مذهبی، ورزش‌های جمعی و محلی.
- مشارکت در همیاری پلیس.
- مشارکت در فعالیت‌های عمرانی و خدمات رسانی به مردم شهر.
- مشارکت پلیس در جشن‌های مربوط به ترک اعتیاد به مخدر.
- مشارکت در کمک به خانواده‌های بی‌سرپرست.
- مشارکت برای کمک به اشتغال و رفع بیکاری جوانان.

آگاهی و اطلاعات:

شهروندان برای اینکه بتوانند در جامعه مشارکت اجتماعی و سیاسی داشته باشند نیاز به اطلاعات جامعی درباره مسائل و مشکلات روز جامعه دارند. در واقع، پیش شرط مشارکت، آگاهی است و اطلاع از تنوع رسانه‌ها، مشارکت اطلاعاتی با افراد خارج از خانه، تولید اطلاعات واقعی و غیر واقعی، سعی در کشف واقعی بودن یا غیر واقعی بودن اطلاعات، اطلاع از وضعیت محل، شهر، کشور، اطلاع از امنیت (منطقه، محل، شهر، کشور) از مولفه‌های آن به شمار می‌آیند (بهرامی، ۱۳۸۱: ۳).

افزایش آگاهی مردم از اینکه در جوامع پیچیده امروز تنها نهادهای متولی امنیت به تنهایی قادر به ایجاد امنیت نیستند و نیازمند همکاری و مشارکت مردم همین جوامع است و افزایش آگاهی مردم از آسیب‌هایی که در جوامع پیچیده پیش روی آن‌ها است، مردم را نسبت به لزوم مشارکت خود در امنیت توجیه منطقی می‌کند. بنابراین، از الزامات مؤلفه مشارکت اطلاع از سطوح امنیت است. برخی از عوامل مربوط به تأثیر مؤلفه آگاهی بر امنیت عمومی عبارت است از:

۱. مشارکت اطلاعاتی پلیس با مردم و تأثیر آن بر امنیت عمومی.
۲. اطلاع از وضعیت امنیت، محل، شهر و کشور. در این رابطه خدمات پلیس و مردم به شکل طرفینی انجام می‌گیرد. مردم با در جریان قراردادن پلیس از جرم و جنایت، سرقت و کلاهبرداری، رشوه و ارتشاء، اغتشاش و ... می‌توانند به پیش‌گیری از تخلف و جرم کمک کنند

همچنین با افزایش امنیت محل و شهر و کشور خود شبکه‌های غیر رسمی می‌تواند مردم را در جریان احتمال وقوع جرم، کیفیت و پیامدهای احتمالی آن قرار دهد.

۳. ارتباطات و نقش آن در مشارکت و اعتماد سازی پلیس با مردم (ارتباط‌گیری نزدیک پلیس با افراد محله؛ شرکت پلیس محله در دوستی‌های همسایگی؛ ارتباط مردم محله یا شهر با نهادهای رسمی؛ مشارکت مردم در مجموعه‌های مذهبی، ورزشی، فرهنگی و تفریحی و تعامل منطقی پلیس با آن‌ها).

۲. امنیت عمومی:

امنیت عمومی طبق تعاریف متعدد در برگیرنده دو رکن اصلی است که عبارت‌اند از:

اول: امنیت عمومی در فضای مناسبات میان قدرت رسمی و شهروندان معنا و مفهوم می‌یابد تا از این طریق امکان اعمال قدرت مشروع فراهم آید. از این حیث، کارکنان اداری سازمان قدرت که در تعامل با مردم هستند نباید مردم را به دلیل بهره‌مندی و یا اتصالشان به قدرت تحت فشار قرار دهند. دیگر آن که دولت وظیفه مدیریت مناسبات اجتماعی و برخورد با عوامل مخل را عهده‌دار است تا در نتیجه ضریب ایمنی در جامعه افزایش یابد. این کارویژه دوم به صورت معین با فلسفه وجودی پلیس مرتبط است.

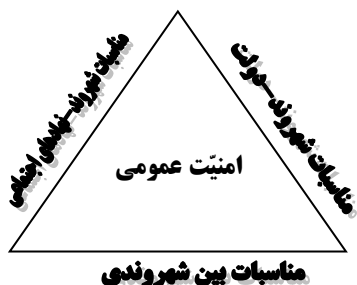
دوم: امنیت عمومی ناظر بر نوع مناسبات بین شهروندان است تا از این طریق امکان پالایش مناسبات از مفاسد احتمالی فراهم آید. بر این اساس، روابط بین بازیگران مختلف در جامعه باید به گونه‌ای تحت نظارت و مدیریت سیستم‌های امنیتی (پلیس، دستگاه قضایی و ...) باشد تا ضمن آن که متعرض اصل آزادی فردی نشود نوعی اطمینان خاطر را برای افراد ایجاد کند. به این معنا که در صورت بروز هرگونه آسیب و فساد در شبکه روابط اجتماعی، نهادهای رسمی موظف به برخورد با این مفاسد به نفع منافع افراد متضرر و منافع عمومی جامعه باشند. در این قسمت شاهد نقش پیشگیری- نظارتی قدرت سیاسی هستیم. امروزه این رویکرد دوساحتی به «معمای امنیت عمومی» تعبیر می‌شود. به این معنا که اگر سیستم‌های تأمین امنیت عمومی خواهان تأمین امنیت از طرق سخت افزاری باشند، توأمان نتیجه منفی در سطحی بالاتر (امنیت داخلی) دریافت می‌کنند؛ و اگر خواهان تأمین آن از طریق راهکارهای توصیه شده از سوی گفتمان ایجابی باشند، به دلیل سایر مشکلات از جمله مسائل مشارکت پذیری جامعه، عملاً سیستم تأمین امنیت عمومی از تحقق اهداف خود باز می‌ماند و غیرکارآمد تلقی می‌شود.

بنابراین، بر پایه ارکان فوق، برای امنیت عمومی، تنظیم مناسبات زیر قابل ارائه است:

الف- تنظیم مناسبات ملت (شهروند)- دولت.

ب- تنظیم مناسبات ملت (شهروند) با نهادهای اجتماعی.

ج- تنظیم مناسبات بین شهروندی.

همان طور که مشاهده می‌شود «شهروندان» رکن ثابت هر سه وجه امنیت عمومی به شمار می‌آیند. به همین دلیل تلاش برای جلب مشارکت عمومی مردم - مستقیم و غیرمستقیم - در دستور کار دولت مردان قرار دارد (افتخاری: ۱۳۸۴: ۲۷-۲۴). شاخص‌های کلی امنیت عمومی: می‌توان شاخص‌ها و مختصات کلی زیر را برای امنیت عمومی برشمرد:

- ایجاد آرامش و نظم عمومی.
- تثبیت حاکمیت قانون و مقررات در جامعه.
- حفظ انسجام جامعه.
- تضمین منافع عمومی (و خصوصی) مردم.
- تأمین امنیت عمومی کارویژه دولت (سازمان رسمی قدرت) است.
- امنیت عمومی بخشی از امنیت داخلی را شامل می‌شود.
- امنیت عمومی بر حفظ مصالح و نظم عمومی شامل تنظیم مناسبات و روابط سالم بین افراد، نهادهای مدنی و بوروکراسی دولتی اشاره دارد.
- امنیت عمومی عمدتاً از طرف افراد ناآگاه و یا منحرف و متخلف-ونه لزوماً دشمن- مورد تهدید است.
- امنیت عمومی بر مدار پیشگیری از وقوع جرائم با جنبه عمومی و جبران آثار آن است.

- امنیت عمومی از یک سو ناظر بر عملکرد کارکنان سازمان قدرت در تعامل با مردم و از سوی دیگر عهده دار مدیریت مناسبات اجتماعی و برخورد با عوامل مخل است.

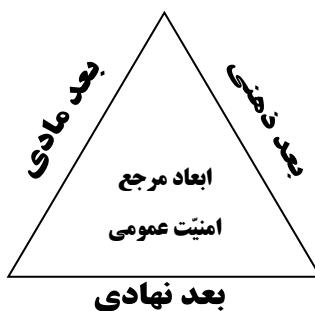
- امنیت عمومی در ایفای نقش نظارتی- پیشگیری دولت، بر پایه نظارت سیستم‌های امنیتی (پلیس، دستگاه قضایی و...)، بر بازیگران مختلف در جامعه و شبکه روابط اجتماعی شکل می‌گیرد تا آزادی‌های مشروع افراد در جامعه مورد تعرض واقع نشود و اطمینان خاطر در جامعه ایجاد شود.

ابعاد مرجع امنیت عمومی: مرجع امنیت عمومی، «عموم» هستند؛ لذا برای درک بهتر مرجع امنیت عمومی، صاحب نظران (ره‌پیک: ۱۳۸۵) برای آن سه بُعد کلی قائل شده‌اند:

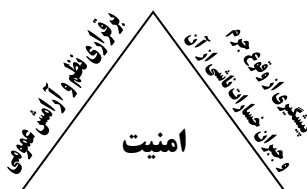
الف- بُعد مادی: حیات (مادی و معنوی)، آسایش، اموال، حیثیت و اعراض مردم.

ب- بُعد ذهنی: نظم عمومی و اخلاق حسنه.

ج- بُعد نهادی: پلیس و سایر نهادها (دستگاه قضایی و...).

موضوعات امنیت عمومی: نوع نگاه به چیستی و برداشت از امنیت عمومی، متناسب با رهیافت و رویکرد انتخابی از سوی کارگزاران امنیتی هر کشور متفاوت است و از آن‌جا که جهت‌گیری‌ها به موضوعات محتوایی مورد بحث در امنیت عمومی حوزه‌ی متنوع و گسترده‌ای را شامل می‌شود؛ غالباً تعاریف و برداشت‌ها از امنیت عمومی مبتنی بر «مصدق» است و اساساً دایرمدار موضوع «وقوع جرم» - و به‌طور اخص جرائم دارای جنبه عمومی - و «نظم عمومی» و «تحکیم قوانین و مقررات» هستند. بنابراین، در یک نگاه کلی، امنیت عمومی دارای سه بُعد و موضوع اصلی است:

به‌طورکلی، بر مبنای پذیرش بنیان «قاعده/نظم» پایه تمام قوانین، ایجاد نظم عمومی و تعادل در یک سیستم مفروض است ولی نظم عمومی در هر کشور با نظم عمومی کشور دیگر فرق می‌کند. در «جرم»، نظم عمومی شکسته می‌شود و وقتی جرمی اتفاق می‌افتد یک ناامنی مهمی به وقوع پیوسته است و لذا برای آن مجازات پیش‌بینی می‌شود (ره‌پیک، ۱۳۸۶). در حقوق جزا، هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد، جرم است. («قانون مجازات اسلامی»، ماده ۲؛ صانعی، ج ۱، ۱۷۲، ۱۷۳؛ اردبیلی، ج ۱، ۱۲۰). حاصل آن که نحوه برداشت نهادهای کارگزار امنیت عمومی و دستگاه جزایی (پلیس، قوه قضائیه و...) از خشونت و همچنین نحوه واکنش آن‌ها در برابر این پدیده، تا حد زیادی، وابسته به مجموعه‌ای از عوامل اجتماعی و سیاسی است.

نظم عمومی: باید گفت که از جمله موضوعات مهم در امنیت عمومی کشورها، بحث «نظم اجتماعی» یا «نظم عمومی» است و در واقع، یکی از بارزترین مصادیق جرائم امنیت عمومی «جرم بر ضد نظم عمومی» است که فصل مشترک امنیت عمومی در میان سیستم‌های امنیتی و کارگزاران ویژه آن در کشورهای مختلف بحث تأمین و محافظت از نظم عمومی مطرح است. استقرار آرامش، امنیت، صلح و سازش و مهیا کردن امکانات، برقراری روابط اقتصادی، اجتماعی، حقوقی، سیاسی، فرهنگی و حفظ حقوق جامعه از تعرضات و متوقف کردن ارتکاب اعمال غیرمجاز را نظم عمومی می‌گویند. با برقراری نظم عمومی افراد جامعه از حقوق خویش برخوردار می‌شوند و ادامه زندگی در تمامی ابعاد، بدون احساس خطر میسر خواهد شد. محتوای بخشی از قوانین در هر کشور نظم عمومی است؛ پس نظم عمومی مدلول مقرراتی است که قوام و بقای دولت و حیثیت و منافع یک ملت به حمایت آن بستگی دارد. نظم عمومی در عرصه‌های مختلف ظهور و بروز متفاوتی دارد مانند نظم سیاسی، اداری، مالی، اجتماعی که هر کدام مبین یکی از ابعاد نظم عمومی به حساب می‌آید. نظم عمومی را می‌توان به سه نوع طبقه‌بندی کرد:

الف- نظم طبیعی برخاسته از عادات و رسوم و قواعد عرفی هر جامعه تا آن جا که مورد تأیید شریعت اسلام قرار گرفته باشد.

ب- نظم قانونی که بر اساس قوانین و مقررات شرعی لازم الاجرا و تعهد به آن به موجب قانون الزام‌آور است.

ج- نظم قراردادی که بین اشخاص حقیقی و حقوقی در قالب قراردادهای مختلف مورد توافق و

تعهد قرار می‌گیرد و امضا کنندگان را به رعایت آن ملزم می‌کند (عمیدزنجانی: ۱۳۸۴: ۳۰۹). حاکمیت قوانین و مقررات: نکته برجسته موجود در تبیین دو موضوع عمده بحث امنیت عمومی یعنی «جرم» و «نظم و آرامش عمومی» استنادات انکارناپذیر و شفاف به سرفصل «قانون» و «مقررات» است؛ بنابراین، هرگونه مواجهه با موضوع «جرائم» (اعم از پیش‌گیری، مقابله و برخورد و جبران پیامدهای آن حاصل رفتار بزه‌کاران و آسیب‌پذیری بزه‌دیدگان و...) و یا تلاش و اقدام برای برقراری نظم و آرامش عمومی جز از طریق «حاکمیت قانون و مقررات و ضوابط ناشی از آن» متصور نیست.

اعتبار (پایایی) پرسشنامه

برای تعیین اعتبار پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. به کمک پیش‌آزمون، مقدار آلفای کرونباخ برای داده‌های مربوط به «اهمیت»، «رتبه حال حاضر» و «رتبه در ۵ سال آینده» گویه‌ها به کمک رابطه مربوطه محاسبه شد که نتایج آن به این شرح است: آلفای کرونباخ مربوط به داده‌های «اهمیت» = $0/9$ ؛ آلفای کرونباخ مربوط به داده‌های «رتبه حال حاضر» = $0/79$ ؛ آلفای کرونباخ مربوط به داده‌های «رتبه در ۵ سال آینده» = $0/79$ است. مقادیر فوق نشان می‌دهد که گویه‌های تحقیق به‌خوبی انتظارات این تحقیق را برآورد می‌کند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌ها

پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، پاسخ آزمودنی‌ها به‌هریک از گویه‌ها از نظر عددی (رتبه) ارزش‌گذاری شد.

- پاسخ‌دهندگان به گویه‌های نقاط قوت پرسشنامه درباره اهمیت «نظارت همگانی بر رفتار مأمورین امنیتی، اعتماد مردم نسبت به سیستم امنیتی را افزایش می‌دهد» آن را 48% بسیار مهم، 37% مهم و 15% دارای اهمیت متوسط بیان داشته‌اند؛ این نخبگان این گویه را در شرایط حاضر، به‌صورت 15% قوت خیلی زیاد، 33% قوت زیاد و 48% قوت معمولی قلمداد کرده‌اند که از این منظر، این روند در ۵ سال آینده به 26% قوت خیلی زیاد، 44% قوت زیاد و 26% قوت معمولی تغییر خواهد کرد.

- اندیشمندان در پاسخ به میزان اهمیت «برنامه‌های تولیدی صدا و سیما جهت افزایش اعتماد،

آگاهی و مشارکت شهروندان در راستای اعتماد به نهادهای مولد امنیت و تقویت امنیت عمومی مؤثر است» ۳۷٪ بسیار مهم، ۵۲٪ مهم و ۷٪ دارای اهمیت متوسط امتیاز داده‌اند؛ همچنین آنان این نقطه قوت را در شرایط حاضر به صورت ۷٪ قوت خیلی زیاد، ۴۹٪ قوت زیاد و ۳۷٪ قوت معمولی و در ۵ سال آینده آن را به صورت ۱۵٪ قوت خیلی زیاد، ۵۹٪ قوت زیاد و ۲۶٪ قوت معمولی ارزیابی کرده‌اند.

- نخبگان در پاسخ به اهمیت گویه «ظرفیت‌های قانونی و نهادی ج.ا.ا برای جذب و جلب مشارکت عمومی در امنیت کارآمد است» آن را ۳۳٪ بسیار مهم، ۴۴٪ مهم و ۱۹٪ متوسط ارزیابی کرده‌اند؛ همچنین این نقطه قوت در حال حاضر ۷٪ قوت خیلی زیاد، ۳۷٪ قوت زیاد و ۴۱٪ قوت معمولی قلمداد شده است ولی این گویه از منظر نخبگان در ۵ سال آینده به ۱۵٪ قوت خیلی زیاد، ۵۶٪ قوت زیاد و ۲۲٪ قوت معمولی تغییر خواهد یافت.

- نخبگان در رابطه با اهمیت گویه «فراگیری جغرافیایی پایگاه‌های بسیج، امکان مشارکت عمومی در امنیت را فراهم می‌کند» آن را ۴۴٪ بسیار مهم، ۴۱٪ مهم و ۱۵٪ متوسط ارزیابی کرده‌اند؛ این نخبگان در مورد میزان قوت این گویه در شرایط کنونی ۱۱٪ قوت خیلی زیاد، ۶۳٪ قوت زیاد و ۲۶٪ قوت معمولی و برای ۵ سال آینده قوت این گویه را ۳۰٪ قوت خیلی زیاد، ۵۹٪ قوت زیاد و ۷٪ قوت معمولی قلمداد کرده‌اند.

- ۵۲٪ از پاسخگویان در مورد گویه «رویکرد دولت به توسعه هماهنگ شهرها و روستاها همزمان با رشد کلان شهرها در افزایش مشارکت مردم در امور امنیتی مؤثر است» معتقدند که این گویه از وزن «بسیار مهمی» در تحقیق برخوردار است، ۳۳٪ وزن این عامل را «مهم» می‌دانند. در حالی که پاسخ دهندگان به این گویه پاسخ «اهمیت متوسط» را ۱۱٪ اعلام کرده‌اند. ۴٪ پاسخگویان اظهار داشته‌اند که موضوع گویه در حال حاضر قوت خیلی زیاد است و ۵۲٪ آنرا قوت زیاد می‌دانند اما همین موضوع در ۵ سال آینده به ترتیب با رشد ۲۶ درصدی به مقدار ۳۰٪ و با کاهش رشد ۸ درصدی به مقدار ۴۴٪ خواهد رسید.

- اندیشمندان در پاسخ به اهمیت گویه «وجود زمینه، بستر و ظرفیت مناسب برای اطلاع‌رسانی اقدامات امنیتی باعث افزایش مشارکت مردم در امنیت می‌شود» آن را ۳۴٪ بسیار مهم، ۳۰٪ مهم و ۳۰٪ متوسط ارزیابی کرده‌اند؛ همچنین ۱۵٪ این گویه را برای شرایط فعلی به میزان قوت خیلی

زیاد، ۳۰٪ قوت زیاد، ۳۶٪ قوت معمولی و برای ۵ سال آینده همین نخبگان این گویه را ۱۹٪ قوت خیلی زیاد، ۴۴٪ قوت زیاد و ۳۳٪ قوت معمولی وزن داده‌اند.

- پاسخ گویان در رابطه با اهمیت گویه «ظرفیت‌های آموزشی موجود در آگاه کردن مردم از قوانین سبب افزایش مشارکت آنان در امور امنیتی شده است» ۱۹٪ آن را بسیار مهم، ۵۸٪ مهم و ۱۵٪ متوسط ارزیابی کرده‌اند؛ این گویه، در شرایط حاضر، از سوی نخبگان به صورت ۱۱٪ قوت خیلی زیاد، ۱۹٪ قوت زیاد و ۵۹٪ قوت معمولی منظور شده است ولی در ۵ سال آینده میزان قوت این گویه به صورت ۲۲٪ قوت خیلی زیاد، ۴۱٪ قوت زیاد و ۳۷٪ قوت معمولی تغییر خواهد یافت.

- پاسخ گویان در مورد اهمیت گویه «امکان نقد و بررسی سیاست‌های دولتی در رسانه‌های عمومی باعث آگاهی مردم و مشارکت در امنیت عمومی می‌شود» آن را ۱۹٪ بسیار مهم، ۶۲٪ مهم و ۱۵٪ متوسط اعلام کرده‌اند؛ این اندیشمندان در شرایط کنونی برای گویه مذکور ۰٪ قوت خیلی زیاد، ۴۱٪ قوت زیاد، ۴۴٪ قوت معمولی و ۱۵٪ قوت نیست برگزیده‌اند ولی در ۵ سال آینده همین گویه ۴٪ قوت خیلی زیاد، ۵۹٪ قوت زیاد و ۳۳٪ قوت معمولی و ۴٪ قوت نیست وزن‌دهی شده است.

تهیه ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی و خارجی

الف) ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها): این ماتریس شامل ۱۸ عامل محیطی، ۸ عامل قوت و ۱۰ عامل ضعف (مطابق جدول صفحه بعد) تشکیل شد. برای محاسبه امتیاز عوامل قوت/ضعف/تهدید/فرصت «درصد اهمیت عامل» (مانند «نظارت همگانی بر رفتار مأموران...» در «میانگین رتبه همین عامل» ضرب شد که در نتیجه امتیاز کل هر عامل به دست می‌آید.

ب) ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها): ماتریس ارزیابی عوامل خارجی نیز شامل ۱۴ عامل محیطی، ۷ فرصت و ۷ تهدید (مطابق جدول زیر) تشکیل شد.

از مجموع نمرات امتیازهای هر بخش از عوامل به صورت مستقل و عوامل دوگانه (فرصت-تهدید) و (قوت-ضعف)، و یا به عبارت دیگر، نمره نهایی عوامل داخلی و خارجی تعیین شد. جمع امتیازات کلیه عوامل در محیط داخلی برابر با: ۲/۶۱ (نمره نهایی جدول) و جمع امتیازات کلیه عوامل در محیط خارجی برابر با ۲/۷۰ محاسبه شد. این اعداد در تهیه ماتریس و تعیین رویکرد راهبردها مورد استفاده قرار گرفتند.

عوامل داخلی (قوت)				
۰/۱۵	۲/۵۹	۵/۷۶	۷/۶۷	نظارت همگانی بر رفتار مأموران امنیتی، اعتماد مردم نسبت به سیستم امنیتی را افزایش می‌دهد.
۰/۱۴	۲/۵۶	۵/۶۰	۷/۴۴	برنامه‌های تولیدی صدا و سیما جهت افزایش اعتماد، آگاهی و مشارکت شهروندان در راستای اعتماد به نهادهای مولد امنیت و تقویت امنیت عمومی مؤثر است.
۰/۱۳	۲/۳۷	۵/۳۷	۷/۱۵	ظرفیت‌های قانونی و نهادی ج.ا.ا. برای جذب و جلب مشارکت عمومی در امنیت کارآمد است
۰/۱۶	۲/۸۵	۵/۷۱	۷/۵۹	فراگیری جغرافیایی پایگاه‌های بسیج امکان مشارکت عمومی در امنیت را فراهم می‌کند.
۰/۱۴	۲/۴۸	۵/۷۱	۷/۵۹	رویکرد دولت به توسعه هماهنگ شهرها و روستاها همزمان با رشد کلان شهرها در افزایش مشارکت مردم در امور امنیتی مؤثر است.
۰/۱۳	۲/۴۱	۵/۲۶	۷	وجود زمینه، بستر و ظرفیت مناسب برای اطلاع رسانی اقدامات امنیتی باعث افزایش مشارکت مردم در امنیت می‌شود.
۰/۱۲	۲/۳	۵/۰۴	۶/۷	ظرفیت‌های آموزشی موجود در آگاه کردن مردم نسبت به قوانین سبب افزایش مشارکت آنان در امور امنیتی می‌شود.
۰/۱۲	۲/۲۶	۵/۲۱	۶/۹۳	امکان نقد و بررسی سیاست‌های دولتی در رسانه‌های عمومی باعث آگاهی مردم و مشارکت در امنیت عمومی می‌شود.
۲/۶۱		٪۱۰۰		نمره نهایی

نقاط فرصت				
۰/۱۹	۲/۵۶	۷/۵۲	۷/۶۷	اعتماد به ریش سفیدان، پیشکسوتان و معتمدان محلی در حل و فصل اختلافات باعث افزایش امنیت می‌شود.
۰/۱۶	۲/۲۶	۷/۳۰	۷/۴۴	نقش مراجع عظام تقلید و روحانیت در آگاهی بخشی به مردم به افزایش مشارکت عمومی در تأمین امنیت عمومی منجر می‌شود.
۰/۱۴	۲/۲۲	۶/۵۰	۶/۶۳	امکان تشکیل و بهره‌گیری از سمن‌های (سازمانهای مردم نهاد) امنیتی در راستای افزایش مشارکت مردم در تولید امنیت وجود دارد.
۰/۱۸	۲/۵۹	۶/۸۳	۶/۹۶	مراسم و مناسبت‌های مذهبی و اجتماعی از طریق افزایش آگاهی اجتماعی و کاهش انگیزه جرم باعث تقویت امنیت می‌شود.

۰/۲۰	۲/۷۴	۷/۳۷	۷/۵۲	مطبوعات (غیردولتی) با افزایش آگاهی عمومی با جرائم و ناامنی باعث افزایش هوشیاری و ضریب امنیت در برابر جرائم می‌شوند.
۰/۲۵	۳/۰۷	۸/۱۰	۸/۲۶	توسعه سطح تحصیلات و سواد در کشور از طریق افزایش آگاهی جامعه امنیت را افزایش می‌دهد.
۰/۱۸	۲/۵۹	۶/۹۴	۷/۰۷	پیوندهای عاطفی خانوادگی و خویشاوندی و وجود حس همدلی و همدردی و روحیه فداکاری در اجتماع باعث افزایش اعتماد و مشارکت مردم در تأمین امنیت می‌شود.
۲/۷۰		۱۰۰		نمره نهایی

براساس نتایج به دست آمده در مرحله ارزیابی عوامل داخلی و خارجی در این پژوهش می‌توان ماتریس‌های عوامل داخلی و خارجی را به صورت زیر ترسیم کرد:

امتیاز ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (۲/۶۱)				
۱	۲	۳	۴	امتیاز ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (۲/۷۰)
راهبرد حفظ وضع موجود	راهبرد تهاجمی	راهبرد تهاجمی	۳	
راهبرد تدافعی	راهبرد تهاجمی	راهبرد تهاجمی	۲	
راهبرد تدافعی	راهبرد تدافعی	راهبرد حفظ وضع موجود	۱	

ماتریس IE (ارزیابی عوامل داخلی - خارجی) تعیین رویکرد راهبردها

بر اساس نمودار فوق وضعیت کنونی از نظر رویکرد راهبردها در «راهبردهای تهاجمی» قرار گرفته است؛ به این معنی که باید تلاش شود با استفاده از نقاط قوت و فرصت‌ها از سرمایه‌های اجتماعی به منظور تأمین امنیت عمومی به خوبی استفاده شود.

تعیین راهبردهای مناسب و اولویت بندی آنها

با کمک فرآیند برنامه‌ریزی راهبردی، راهبردهای متعددی برای نیل به اهداف این پژوهش قابل

شناسایی بود؛ ولی در چندین جلسه به روش طوفان فکری، تعدادی از آن‌ها با یکدیگر تلفیق یا حذف شد و در نهایت ۱۱ راهبرد اصلی به منظور ارزیابی و اولویت‌بندی آن‌ها به روش ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی به همراه شرح مختصری از آن‌ها در اختیار اندیشمندان حوزه‌های علوم اجتماعی، امنیتی و انتظامی قرار گرفت تا در نشست‌های حضوری یا غیابی پاسخ‌های خود را در اختیار قرار دهند. راهبردهای ۱۱ گانه مذکور در نهایت حسب اهمیت و اولویت عبارت شده اند از:

۱. توسعه مشارکت مردمی در امنیت عمومی، از طریق ایجاد، توسعه یا تقویت سمن‌ها یا تشکل‌های با کارکرد امنیت عمومی به همراه ایجاد مشوق‌های مادی و معنوی و برجسته‌کردن مشارکت امنیتی افراد از طریق سازوکارهای رسانه‌های عمومی (مانند سمن یا شهروند برگزیده در حوزه امنیت عمومی) و به‌کارگیری ساز و کارهای موجود در نیروی مقاومت بسیج.

۲. ارتقا و توسعه آگاهی‌های مردم به‌ویژه گروه‌های مرجع به‌منظور تقویت همکاری آنان در راستای ارتقای امنیت عمومی از طریق تولید کالاها و محصولات فرهنگی و فعالیت‌های مختلف هنری، (مانند ساخت فیلم، کلیپ‌های جذاب هنری، هشدارهای سوء استفاده از آنان مانند توزیع سی دی مسائل خصوصی...) توسط رسانه‌های عمومی و... در اماکن خاص و زمان معین (مانند به‌کارگیری ساز و کارهای موجود در شهرداری‌ها اعم از فرهنگسراها، بوستان‌ها، معابر عمومی، بروشورهای آگاه‌سازی در وسائط نقلیه عمومی و...).

۳. افزایش آگاهی اқشار مردم و توسعه مشارکت آنان در راستای ارتقای امنیت عمومی و مدیریت افکار عمومی، اطلاع‌رسانی شفاف و به موقع توسط رسانه‌های عمومی (جلوگیری از آثار مخرب شایعات و...) با استفاده از تجمعات عمومی از طریق بهره‌برداری هدفمند از ظرفیت مناسب‌های ویژه (مانند نمازهای جمعه و جماعات و اعیاد مذهبی، مراسم شب‌های احیا، مراسم برگزاری ادعیه خاص، هفته پلیس، هفته بسیج، هفته دفاع مقدس، هفته امر به معروف و نهی از منکر، تعطیلات عید نوروز، ایام بازگشایی مدارس و...).

۴. توسعه مشارکت مردم در امنیت محله‌ای از طریق برقراری ارتباط دوسویه بین ساکنان محله و نهادهای امنیتی (استفاده از معتمدان محلی، راه‌اندازی سایت‌ها و وبلاگ‌های محلی، روش‌های نوین ارتباط آنلاین (بر خط) با نهادهای امنیتی و...) توسعه ارتباط و تعامل مردم با سازمان پلیس از

طریق فناوری‌های متنوع ارتباطاتی به شکل اختصاصی مانند نصب مرکز داده‌های مشترک در سازمان‌های مسئول امنیت و استفاده مشترک از آن‌ها برای همسویی اهداف و توسعه و تقویت ساز و کارهای نظارت مؤثر مردم بر دستگاه‌های مسئول امنیت عمومی.

۵. جامعه‌پذیری امنیتی و نهادینه‌سازی مشارکت مردم در تأمین امنیت عمومی از طریق آموزش‌های برنامه‌ریزی شده و ارتقای آگاهی‌های امنیتی از سنین کودکی و برگزاری دوره‌های آموزشی خاص توسط صدا و سیما.

۶. افزایش اعتماد عمومی در راستای تقویت امنیت از طریق ارائه تضمین حقوقی و قانونی به مشارکت‌کنندگان در امنیت.

۷. هدفمندسازی و تقویت اثربخشی بهره‌برداری از سرمایه اجتماعی از طریق تدوین راهبرد کلان امنیتی توسط شورای عالی امنیت ملی.

۸. تقویت عملی و تبلیغاتی وجهه نهادهای امنیتی با هدف افزایش تعامل اجتماعی مردم از طریق ساز و کارهای گوناگون مانند تصویرسازی مثبت و نشان دادن اثربخشی تعامل و مشارکت مردم در امنیت عمومی توسط پلیس.

۹. توجه به ارزش مشتری‌مداری و نقش مشارکت‌های مردمی در امنیت عمومی در فرهنگ سازمانی نهادهای مسئول امنیتی (تبیین و تغییر فرهنگ سازمانی نیروهای امنیتی در راستای استفاده از سرمایه‌های اجتماعی).

۱۰. اسطوره سازی و قهرمان‌پروری از سمن‌ها، افراد فعال و مشارکت‌کنندگان در تولید امنیت عمومی و اهدای نشان‌های ویژه دولتی به آنان.

۱۱. تحدید و کاهش تقاضاهای امنیتی عرضه شده به سازمان‌های امنیت عمومی از طریق تقویت نهادهای مدنی حل اختلاف (مانند شورای حل اختلاف و...).

با تشکیل و تکمیل فرم تعیین جذابیت راهبردها مبتنی بر نظر نخبگان و نمره جذابیت هر راهبرد، راهبردهای یازده گانه موصوف در این پژوهش به صورت زیر اولویت‌بندی شد:

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری:

از مجموع مطالعات و بررسی‌های نظری و عملی و پردازش یافته‌ها و داده‌های این پژوهش مبتنی بر آرا و نظرات نخبگان و کارشناسان متخصص این حوزه، می‌توان ارتباط تنگاتنگ و مستقیم سرمایه اجتماعی مبتنی بر مبانی و آموزه‌های اسلامی با رویکردهای نوین تحقق و تأمین امنیت عمومی در بستر جامعه کنونی را احصا کرد.

در مطالعات نظری این پژوهش، مبتنی بر روش تحلیل ثانویه، مشخص شد که وجود سرمایه اجتماعی نقش مؤثر و معکوسی بر میزان ارتکاب و وقوع جرائم عمومی، نقض حاکمیت قانون و برهم زدن نظم عمومی دارد؛ در این پژوهش که به منظور تمرکز بر مسئله و محدود کردن آن، صرفاً سه مؤلفه اصلی سرمایه اجتماعی یعنی اعتماد، مشارکت و آگاهی به‌عنوان شاخص‌های تبیین‌کننده آن مورد مطالعه قرار گرفت؛ مؤلفه‌های مؤثر بر این سه رکن، اعم از صداقت و روراستی، رویکرد نظم‌پذیری شهروندان، اتمیزه شدن در کلان‌شهرها، بزهکاری، تنوع قومی-مذهبی، بی‌عدالتی، سطوح تماس فرهنگی، وجود ریش‌سفیدان و معتمدان محلی، علما و مراجع عظام تقلید، بهره‌گیری از سمن‌ها، نقش مراسم و مناسبت‌های مذهبی، مطبوعات غیردولتی، سطح تحصیلات و سواد، پیوندهای عاطفی و خانوادگی، سلامت سازمان‌های امنیتی، تنقیح قوانین و مقررات ناظر بر امنیت، اعتقاد به مشارکت مردمی در سیستم‌های امنیت و... مورد شناسایی بیشتر از منظر صاحب‌نظران و نخبگان قرار گرفت و با روشن شدن سهم و میزان تهدیدکنندگی، فرصت‌بودگی و یا شناسایی میزان نقطه ضعف و قوت بودن گویه‌های تعریف شده در این پژوهش، تحلیل و ارزیابی رساتری از محیط‌های داخلی و خارجی سیستم‌های امنیت عمومی به‌منظور تدوین راهبردهای درخور و بومی ارائه شد؛ قطعاً نیل به راهبردهای منسجم‌تر و بومی‌تر نیازمند پژوهش‌های عمیق‌تر و فرصت مطالعاتی بیشتر و بسیج نهادهای متصدی و ذی‌ربط در این حوزه است؛ راهبردهایی چون تشکیل شورای عالی اجتماعی کشور و... قطعاً نیازمند آن خواهد بود تا در پژوهش‌هایی همسو و جداگانه موضوع مورد بررسی قرار گیرد.

منابع و مآخذ

- افتخاری، اصغر (۱۳۸۴): «معمای امنیت عمومی؛ درآمدی بر جایگاه تازه پلیس در جامعه»، مندرج در کتاب مجموعه مقالات کنکاشی برجسته‌های مختلف امنیت عمومی و پلیس؛ تهران: دانشگاه علوم انتظامی ناجا.
- بهرامی، فردین (۱۳۸۱)، «ابعاد بیرونی سرمایه‌ی اجتماعی»، تهران، انتشارات نسیم البرز، ش ۳۱۰.
- بیات، بهرام و امیری، عبدالرضا؛ گزارش اجتماعی: تهدیدات نرم آمریکا و راهبردهای مقابله با آن؛ معاونت اجتماعی و ارشاد ناجا، اداره کل مطالعات اجتماعی.
- بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در هفدهمین دوره دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه ناجا.
- ره پیک، حسن (۱۳۸۵): «درک امنیت عمومی»؛ مندرج در فصل نامه امنیت عمومی، ش ۱.
- ره پیک، حسن (۱۳۸۶): تقریرات درس حقوق امنیت ملی؛ دانشگاه دفاع ملی.
- عمیدزنجانی، عباسعلی (۱۳۸۴)؛ فقه سیاسی (مبانی حقوق عمومی در اسلام)، ج ۷، تهران: امیرکبیر.
- فوکویاما، فرانسیس (۱۳۸۵)؛ پایان نظم (سرمایه اجتماعی و حفظ آن)؛ ترجمه غلامعباس توسلی؛ تهران: حکایت قلم زرین، چاپ دوم.
- کاوسی، اسماعیل، طلوعی اشلقی، عباس (۱۳۸۶)، «ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی»، پژوهشنامه سرمایه اجتماعی، تهران، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک.
- مبارکی، محمد (۱۳۸۳)؛ بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم (پایان‌نامه کارشناسی ارشد)؛ دانشگاه شهید بهشتی؛ تهران.
- محسنی تبریزی، علیرضا، (۱۳۷۵) «بیگانگی مانعی برای مشارکت و توسعه ملی»، نامه پژوهش، ش ۱.

-Carrol,Thomas F, "Social Capital,local Capacity Building, and Poverty Reduction", *social Development Paper No 3*, Office of Enviroment and social Development Asian Development Bank May 2001.

- Rosenfeld, Richard. Messner, steven F, Baumer, Eric P, "Social Capital and Homicide", *Social Forces*, 2001.

-Anirudh Krishna and Elizabeth Sharder, "Social Capital Assessment Tool",Coference on Social Capital and Poverty Reduction, The WORLD BANK, WASHINGTON, D.C, 1999.